

Beszélgetés a katolikus családról

Hazánk lakossága 1981 és 1984 között 44 ezer lélekkel fogyott. Noha a sajtóban inkább a népesedési hullámról esik szó, ez a tendencia a mai napig is tart. Az átlagos családlétszám már 1980-ban 3 fő alá csökkent – figyelemmel persze a sok válásra is –, pedig az volt az utolsó esztendő, amikor még szaporodtunk . . .

A honi népesedés- és családkutatás az utóbbi évtizedekben nem fordított figyelmet a vallásosságra mint ható tényezőre. Ha visszalapozunk a fél évszázaddal ezelőtti statisztikai irodalomba, szembeötlik, hogy a vallási hovatartozás mennyire befolyásolta a termékenységi mutatókat.

Az elhalt nő vallása	gyermekszülési átlag	
	1926-30 években a nő halálával megszűnt házasságokban	1931-35
Róm. kat.	3,99	3,98
Gör. kat.	4,29	4,59
Református	3,53	3,47
Evangélikus	3,79	3,80
Gör. keleti	3,62	3,88
Izraelita	3,56	3,26
Általában:	3,85	3,84

(Forrás: Magyar Statisztikai Zsebkönyv 1936, ill. 1940.)

Akkoriban az „egyéb és ismeretlen vallásúak”, köztük nyilván a felekezeten kívüliek aránya, nem érte el a lakosság 4%-át. Ma az utóbbiak a társadalom tetemes részét alkotják. Úgy érzem, hogy a vallásosság, annak hiánya, vagy a felekezeti hovatartozás figyelembevétel ma is gyümölcsöző lehetne a népmozgalmi kutatásokban. Adalék csupán, s nem a magyar katolikusokat reprezentáló minta, hogy a Kecskeméti Piarista Gimnáziumba tavaly beiratkozott gyerekek 4,6 fős átlaglétszámú családokból jöttek, szemben a 2,9 körül ingadozó országos adattal . . .

A jövő kutatásait inspiráló adalék kíván lenni a következő riport is. Május-június fordulóján a családról beszélgettem katolikus, vagy a katolicizmushoz közelálló, többgyermekes szülőkkel. Több időpontban és három helyszínen, így elhagytam az irodalmi riportokban különben oly hálás miliőleírásokat: miként hersegett az aprósütemény a fogunk között, hogyan énekelték az ágyba dugott gyerekek az István a királyt, a mosogatóvíz csöpögése zavarta-e Annát csevegés közben . . . Partnereim valamennyien értelmiségiek voltak. A nők foglalkozását azért nem tüntettem föl, mert mind a családjukban dolgoznak (gyesen vagy anélkül) – többségük diplomával. A hosszadalmas és sokirányú beszélgetésekből három kérdéskört emeltem ki, ezeket a szövegben egy-egy kérdés vezeti be.

Cz. G.

A keresztény családok élete különbözik-e a nem hívő családokétól?

Sára: (négy gyermek édesanyja) A gyerekek számát illetően valószínűleg. A harmadik gyerekek után egy idegen második kérdése mindig ez: vallásos vagy?

Tamás: (gépip mérnök, négy gyermek édesapja) És az első kérdés?

Sára: Bolond vagy? Ez az első, a harmadik pedig: hány apától?

Tamás: Ha belegondolok, nem is tudok hirtelenjében gyermektelen katolikus házaspárról. Elképzelni sem tudom, hogy így tervezzék az életüket – hacsak nem szól közbe valami betegség, tragédia.

Ágota: (negyedik gyermekét várja) Szerintem egy vallásos asszony nem csupán több gyerek világrahozatalára vállalkozik, hanem szívesebben is marad otthon velük. Akár gyerekek nélkül is módot keres rá, mert életének nem a szakmai karrier az elsődleges szempontja, hanem az otthonteremtés.

Anna: (öt gyermek édesanyja) A templomban arra esküszünk, hogy elfogadjuk egymástól a gyermekeket. És arra, hogy jóban-rosszban kitartunk egymás mellett. Én külön hangsúlyoznám a rosszban-t, hiszen sima úton könnyű lépést tartani. Egy kapcsolat igazi próbája az, hogy mennyire képes az ember elviselni a társát akkor, amikor az bajba kerül, hibázott, kiütköznek a rossz tulajdonságai. Tud-e ilyenkor segíteni, együttérezni vele? A vallás erre megtanít.

István: (szabadalmi ügyvivő, hat gyermek édesapja) Isten eleve más viszonyt hoz létre a házaspárok között. Ők nincsenek ketten-egyedül . . .

Anna: Hogy még az eskünél maradjak, a harmadik lényeges eleme a „holtomiglan-holdomiglan”. A polgári esküvő szövegéből ez hiányzik. És – anélkül, hogy bárkit meg akarnék bántani – hiányzik sokak élettervéből is. Hányszor hallani: legfőljebb elváltunk . . . Gyöngébb az esélye az olyan házasságnak, amelyet a könnyű válás kikapujára kacsintva kötnek meg.

Gábor: (tanár, Ágota férje) Úgy vélem lényeges megkülönböztető vonása a katolikus család életének, hogy keményen küzd a válás ellen.

István: Olykor görcsösen . . .

János I.: (agrármérnök, négy gyermek édesapja) Talán a Törvény fenyegetése miatt is.

Gábor: Inkább mert értéknek tekintik a családot . . .

János II.: (újságíró, három gyermek édesapja) Pillanatnyi egyéni érdekeinél magasabbrendűnek.

Gábor: . . . mintegy az emberi létezés gyűjtőmedencéjének, csomópontjának, ahol együtt működik a hűség, a bizalom, a becsület, a segítőkészség, a türelem és így tovább. Ezzel szemben például olyasvalaki, aki önmaga kifejtését tartja legfontosabb életcéljének, nem biztos, hogy mondjuk a hűség eszméjét lényegesnek tartja. Éppen ezért én nagyon is szükségesnek és helyesnek tartom a Törvényt mint az alapvető értékek kifejezőjét.

István: Véleményem szerint a XX. századi mentalitásra nem jellemző pusztá félelemből elfogadni a Törvényt. Az igazi keresztény nem annyira féli, mint inkább betölteni igyekszik a Törvényt, mert tudja, hogy az valóságos, így természetes kerete az értelmes életnek. Tudjuk persze, hogy ebben akadályozzák saját hibái, környezetének „pogány” nézetei, szokásai . . .

János I.: Anyagi lehetőségei! Akkor is hat gyereked lenne Pista, ha még mindig albérletben laknál? Szerintem sok igazság van Fekete Gyula írásaiban, amelyekben azért küzd, hogy az állam nagyobb segítséget nyújtson a gyermekeveléshez. Mert a nemzet „újratermelése” legalább annyira fontos, mint a vasgyártás. Ha elfogy a nemzet, akkor kinek a sok vas?

István: Nem tudom, hogy hány gyereked lenne, ha még mindig nem lenne önálló lakásom. Mindenesetre mi már albérletben elkezdtünk szaporodni. Szerintem a vallásos ember gondolkodásának a legalapvetőbb vonása, hogy nem a léte határozza meg a tudatát, hanem éppen fordítva: tudata kormányozza a létét.

Anna: Krisztus példája . . .

István: Az ő megtestesülésében fölmutatott eszményeket követi. Létünk *körülményei* természetesen *befolyásolnak* bennünket, de mi nem téveszthetjük össze a meghatározó *okot* a föltételekkel. Ha nehezebbek a föltételek, számolunk velük, de ettől még továbbra is az eszméink szerint igyekszünk élni.

János II.: Az egész nemzet szaporodásáról, illetve mostanában a fogyásáról szerintem gazdasági megfontolások döntenek.

Gábor: A ráció.

János I.: És ez nem föltétlen nemtelen. Ateista barátom mondja: a gyermek beruházás a teljesebb élet érdekében. Nem azért, hogy majdan eltartsa öreg szüleit, hanem hogy örömet szerezzen nekik. Szerintem a keresztény ember se irracionálisan dönt.

Árpád: (népművelő, öt gyermek édesapja) Nem és igen. Amennyiben ráción túli tartományokban is gondolkodik.

István: Az örömről, az érdeken és hasonlókon kívül egyebet is figyelembe vesz, amikor házasságot köt. A Törvényt, aztán például a bűn realitását. Erről mostanában túlságosan kevés szó esik.

János II.: Szerintem éppenséggel több a kelleténél.

István: A vallás nélkül élőknek nincs valódi tudomásuk a bűnről. Elhessegetik. Mintha Isten és a Törvény rájuk nem vonatkozna attól kezdve, hogy megtagadják. Pedig Isten a tudatunktól függetlenül létező objektív valóság.

Gábor: Materializmusnak álcázott szubjektív idealizmus.

Tamás: Pogányok közt is vannak becsületes, tisztességes emberek.

Gábor: A zsinat szerint üdvözülhetnek is.

István: Lehet jó házat építeni ráérzésből, de tervrajzzal könnyebb. Szerintem ebből a tervrajz-nélküliségből, a bűn nem ismeréséből ered az a szinte általánosnak tekinthető nézet, miszerint legfőljebb az bűn, amit a rendőr leleplez, különben nincs, nem létezik, a helyzet, az idő, a körülmények szabják meg, mi helyes, mi nem. E relativizmus miatt válnak törékennyé a kapcsolatok.

Ferenc: (tudományos kutató, négy gyermek édesapja) Mi Mártával nem kötöttünk egyházi házasságot. Hazugságnak éreztük volna, mert egyikünk sem volt előtte vallásos. Egyetemem éveim alatt kemény materialista képzést kaptam, de ugyanakkor mindig hiányoltam valamit a hivatalos, „állami” ideológiából. Olykor nem éreztem az elveit általában igaznak, máskor az én kicsi életemhez igazíthatónak, gyakran kötelezőnek se: annyit kibúvót találtam bennük.

Márta: (Ferenc felesége) Amikor születettek már a gyerekek, akkor gondolkodtunk el, hogy kellene nekik valami. A nevelésükhöz. Nem egy fegyelmező eszköz Jézuska, hanem valami tartalom.

Ferenc: És nekünk is. Normák a hétköznapi életben való eligazodáshoz. Lassan jutottunk el a valláshoz. Már érzem, hogy azt találtam, amit kerestem, de még mindig nincs bennem elég erő és hit, hogy tiszta szívből leboruljak.

Árpád: Ifjabb éveim pialós, kukorékolós korszakában sokszor tapasztaltam, hogy – amint Tamás nevezte – a pogányok, ha nem is tudnak konkrétan a bűnről, a büntudat attól még munkál bennünk. Mert Isten mellett a bűn is, a lélek is, meg a lelkiismeret is objektív kategória. Meggyőződésem, hogy azért olyan magas nálunk az alkoholisták aránya – egyéb okok mellett –, mert az emberek így altatják el a büntudatukat. A lelki betegségek zöme is ide vezethető vissza. A modern pszichiátriai irányzatok némelyike nem is röstelli bevallani, hogy éppen ennek a büntudatnak a kiiktatására törekszik. Lelkiismeretfurdalást gyógyít, altat. Én ezt civilizációnk egyik legsötétebb szemfényvesztésének tartom, mert így szinte tudományos menlevelet kap a bűnözés, az a sok sérelem, amelyet bűneinkkel önmagunknak és másoknak okozunk.

Lehetséges-e és miként a keresztény értékek átadása a gyermekeknek?

Tamás: Igen. Példával, tanítással, magyarázattal.

Gábor: Fölkínáljuk nekik az életünket mintaként. Miattunk, kölcsönös szeretetünkért követni fogják Krisztust. Nem lehet egy gyereket elküldeni a templomba: el kell menni vele, imádkozni kell vele.

Tamás: A gyerekek éles szemmel figyelnek bennünket: igazmondók vagyunk-e, becsületesek vagyunk-e?

Sára: Ez vallás nélkül is lehetséges.

Tamás: De én elméletet is adok nekik, amelyhez igyekszem hozzáigazítani a saját életemet.

Árpád: Nagy kérdés, hogy elég-e, amit én át tudok adni.

Tamás: Nyilván nem. Ezért kell megkeresni a közösségi élet formáit templombajárással, kórusokkal, hittannal.

Márta: Eszter lányom megkérdezte múltkor hittanórán: Bűn-e, ha valaki elfelejti kisdobos foglalkozásra elvinni a kék nyakkendőjét?

János II.: Természetesen. Kötelességmulasztás. Komolyra fordítva a szót: a keresztény közösségi élethez nélkülözhetetlen, hogy az egyház élő valósággá váljék. És ez nem csupán rajtunk múlik.

Anna: Szerintem az a legfontosabb, hogy az ember találjon olyan papot, aki lelki atyja, lelki vezetője tud lenni, akitől bármikor bármit kérhet és kérdezhet, a gyerekek nevelését illetően is.

Ferenc: Az én megtérésemben nagy szerepet játszott a kórus, ahová a gyerekek kedvéért és az éneklés örömeért kezdem járni. Meg János atya, aki csodálatos kórusvezető, nagyszerű ember; még a legnyersebb kiszólások is úgy hangzanak az ő szájából, mintha az ember édesapja mondaná...

Márta: A mi számunkra nem az a kérdés, hogy át tudjuk-e adni a hitünket, hanem inkább az, hogy a gyerekek át tudják-e adni az övéket minékünk. Mi, ahogy Feri már mondta, igazi vallásosság nélkül íratuk be őket hittanra, egyszerűen azért, hogy tudjanak majd választani, ha fölnőnek, ne úgy, mint azok a gyerekek, akiknek a szülei szóról szóra ugyanezt mondják, csak éppen elzárják őket a vallásos élményektől-ismeretektől. Nem is tudom, hogy képzelik, hogy egy ateista világban így nyitnak előttük tényleges alternatívát...

Gábor: Humanista barátom most fölháborodna. Ó Benjamin Spock könyvei alapján neveli a fiát; szerinte tilos beavatkozni a gyerek személyiségébe. Megkeresztelte ugyan, de azt már atrocitásnak tekintené, hogy hittanra, misére „kényszerítse”. Mellesleg ez a mentalitás tette tönkre az első házasságát. Addig nem avatkoztak egymás ügyeibe a feleségével, amíg teljesen el nem különült az életük.

Ágota: Egy csomó dolog tabunak számított náluk, még a munkájuk is.

János II.: A környezet valóban akadálya a vallásos nevelésnek. Szemforgatás lenne azt állítani, hogy nálunk teljesen megszűntek volna a vallás elleni előítéletek. Elegendő arra a finomságra utalni, hogy a hivatalos világnézet tudományos – a másik következőképpen tudománytalan. Ez kisebbségi érzést kelt a vallásos gyerekekben. A vallásszabadság gyakorlatában is van igazítani való. A sógorom falun tanár. Az igazgatója kerek-perec kijelentette, hogy a tantestületből senki nem teheti be a lábát a templomba. Így titokban onson el néha valamelyik szomszéd községbe misére.

Márta: Én is így szakadtam el gyerekkoromban a vallástól. Anyám tanítónő volt P.-n...

János II.: Nem olyan egyszerű a szülői példamutatás.

Árpád: Azért sem, mert a gyerek nem egy gyerek, hanem önálló vonásokkal rendelkező lény. Mind az öt gyerekemnek ugyanazt a példát mutatom. A legidősebb fiam mégis csak a kedvemért jár templomba. A rövid, csöndes misékre. Semmi érzéke nincs a közvetlenül nem tapasztalható dolgok iránt.

Anna: Általában az élmények iránt. Különbözik az esze.

Árpád: Fájdalmas az embernek a saját gyerekén tapasztalni, hogy a hit kegyelem kérdése is.

Anna: Zoli problémája nem kizárólag vallási. Messze azelőtt, hogy hinni kezdene valaki, meg kell nyílnia a szellemének ésszel nem követhető élmények előtt. Számomra Krisztus, a kereszténység, a szerelem, az, hogy magyar vagyok és még ezer más, amiért élni érdemes, nem belátás kérdése. Gondolom, más is így van ezzel. Azért féltém Zolit, mert napról napra látom, mint reked ki a világ szebbik részéből, abból, amit hideg ésszel nem fogunk föl: miért szép egy vers, egy bogár . . .

István: Én is mindig aggódom, hogy elég-e az a hit, ami bennem van, jól plántálom-e?

Zsuzsa: (János II. felesége) Zsolt, a kamasz fiam, sokáig küszködött kisebbségi érzésekkel, és csak szokásból járt el templomba. Néhány hete elvetődött a nagymarosi lelkigyakorlatra. Teljesen földobva jött haza: háromezren voltak, milyen jó volt annyi sráccal együtt. Azóta nagyon lelkes.

János II.: A lelkigyakorlatok valóban hasznosak, de némelyik vasárnapi mise többet árt, mint használ, különösen a távollévőkhöz szóló prédikációk a bűnösök fogyhatatlan ostromozásával. Bűnösök vagyunk, persze hogy bűnösök, de egyúttal jóra törekvő emberek is, mi egyébért járnánk különben templomba?

Zsuzsa: Az ilyen prédikációk sértik azokat a gyerekeket, akik egész héten igyekeztek jók lenni. De azok a prédikációk se hasznosabbak, amelyek nem magyarázzák, hanem elszűrkítik, ellaposítják az evangéliumot.

Árpád: Én ismerek olyan papokat is, akik szót se vesztegetnek az evangéliumra azon túl, hogy fölolvassák. Csevegnek erről-arról, jó ha nem a tévéműsorról.

Milyen veszélyek fenyegetik a keresztény családokat? Miként lehet védekezni ellenük?

Anna: Gondolom, ugyanazok, mint a többieket.

István: Mi se vagyunk bebiztosítva a fölborulás ellen. A Törvény azért segít. Már abban, hogy hívő ember gondosabban köt házasságot. Jobban számít a várható bajokra.

Gábor: Osztályfőnököm a piaristáknál azt tanácsolta, hogy két dolgot kell a legelején tisztázni. Először: katolikus-e a lány, másodsor: RH pozitív vagy negatív.

Anna: Én veszélyesnek tartom annak a közszellemnek a terjedését, amely bolondnak nézi azt a nőt, aki elsősorban anya akar lenni.

Ferenc: A hű férjet is.

Anna: Hogyan bírod? – kérdezik ezerszer. Mintha büntetés alatt lennék, és nem önmagam, a férjemet és a gyerekeimet kellene kibírnom. Abnormálisnak érzem azt a közeget, amelyben ezt a kérdést föl lehet tenni. Már pszichológus barátnóm is kérdezte, pedig ő legalább annyit tudhatna, hogy több gyereket könnyebb nevelni, mint egyet: nagy családban magától adódik a lemondás, a türelem, a munka, az én helyett a *mi*, föl se lehet sorolni.

Ágota: A türelmetlenség elbutít. Ismerek házaspárokat, akik többször elváltak, majd újból összeálltak.

István: A házasságot föl kell építeni. Nincs kész az oltár előtt.

János I.: Igen. A jó házasság folyamatos, halálíg tartó alkotás, amelynek szüntelen igazodnia kell az életkorhoz, s bizonyos mértékig a közben változó világhoz is.

István: Isten működését is bele kell foglalni az épületbe.

Zsuzsa: A válságokat csak igazán mély hittel lehet átvészelni. Ebben segít egyrészt az a tudat, hogy amit jól csináltam, az megmarad a családban, másrészt az alázat: nem én vagyok a legfontosabb, sőt, meglehet, nem csináltam mindent tökéletesen. Ha mégis fölborulna a házasságom, abban biztos vagyok, hogy nem rajtam múlna.

Gábor: Alattomos veszélynek tartom a sok tudálékos, divatos fecsegést a „nyitott házasságról”, a „kettős nevelésről”. Különösen az ún. „önmegvalósítás” van a bögyömben. Az ember egyrészt ennél sokkal többre hivatott, másrészt senkinek sincs joga „kiteljesíteni” a hibát.

Tamás: Az igazán keresztény házasságban azért nem szabad, hogy elveszék bármelyik fél egyénisége.

Gábor: Nyilván. De az egyéniség nem cél, hanem eszköz, hogy jól szolgálhassunk mi-nálunk fontosabb eszményeket.

István: A „nyitott házasság” azoknak való, akik nem hajlandók elviselni társuk fejlődését: odébbállnak, ha az megokosodik egy kicsit.

Zsuzsa: A fogyasztói házasságban az egyik fölfalja a másikat, mert statikus lénynek tekintik a párját, egydimenziósnak: bomba nőnek, jó fejnek, humor- vagy pénzeszsáknak. Aki nem normális, az belemegy ebbe a szerepbe. A normális ember folyton változik, magábaolvasztja a világot, a kor hatásait, soha el nem fogyasztható.

Sára: És aki leépül?

Zsuzsa: Attól el lehet hidegülni. Az tragédia. De azt hiszem, hogy a család azért közösség, és éppen arra szolgál, hogy az ilyen helyzeteken segítsen.

János II.: Az Újszövetség sajnós inkább a házasságról beszél és nem a családról. Jézus is egyke volt.

Ferenc: A család önszabályozó rendszer. Épeszű ember azért nem lép félre, mert egy tízperces jóért nem kockáztatja az életreszólót.

Anna: Szerintem nem csupán a családunkat fenyegetik veszélyek, hanem keresztény katolikus mivoltunkat is. Biztos vagyok benne, hogy többünk számára fontos kérdés a családtervezés.

Márta: Öreganyáink is terveztek, ha nem is beszéltek róla.

Ferenc: Kell beszélni róla. Mert szép a négy gyereket, elfogadnánk az ötödiket is, de ne legyünk a világ négerai.

Zsuzsa: Én szívesen szülnék, de egyelőre hiába szeretnék...

Tamás: Egyházunk meglehetősen szigorú ebben a kérdésben.

Anna: Az abortuszt illetően teljesen jogos az álláspontja. Az abortusz dicsőítéséért.

Árpád: Előre megfontolt szándékkal, nyereségvágyból, bünszövetkezetben és különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés. Ráadásul az áldozat teljesen védtelen és ki van szolgáltatva a tetteseknek.

János II.: Gondjukra van bízva! Ó, az édes anyaméh biztonsága!

Ágota: Engem pillanatnyilag nem érdekel a kérdés (negyedik gyermekét várja, Cz.), de fontosnak tartom. A tablettákkal kapcsolatban helyeslem a hivatalos egyházi álláspontot, mert egyelőre beláthatatlan következményeket okozhatnak.

Árpád: Számítsuk le az egészségügyi ártalmakat, ez elvi kérdés. Ha az ötödik gyermekünk után akarna születni egy hatodik, természetesen elfogadnánk. Nyilván a hetediket is. De van határa az emberi, a szülői teljesítőképességeknek. Nem az anyagiakra gondolok. Amikor az ember a családot választja, akkor letesz arról, hogy villája legyen és a Rivierára járjon üdülni. Így látja jónak. Inkább az a kérdés, hogy meddig bírhatjuk türelemmel, szeretettel, egészséggel.

Anna: Megesküdtünk arra, hogy elfogadjuk egymástól a gyermekeket. Mondhatjuk-e azt, hogy nem, mégse, az egyiknek adunk lehetőséget az életre, a másiknak nem? Nem azt állítom, hogy az egyház álláspontja nem logikus, nincs összhangban az élet tiszteletének parancsával. Inkább önmagamban nem bízom, hogy én nem tudok megfelelni. Pedig szeretnék. És ha nem sikerül, akkor rossz keresztény leszek?

János II.: Egyházunknak nyilván képviselnie és védenie kell az egyetemes és örök értékeket. Más intézmény ezt a feladatot nem látja el helyette. Emellett azonban nyilvánvaló, hogy figyelemmel kell kísérnie azt az utat, amelyen a tömegek járnak a világ változásai során. És éppen az ő érdekükben át kell vennie valamit a fejlődés különböző fázisaiban az emberek vállaira meg lehétköző terhekből.

Zsuzsa: Az apostolok olyan papok voltak, akik vállalták az embernél hatalmasabb erők ellen a közösség védelmét, magukra vették a hívek sorsát.

(Lejegyezte Czákó Gábor)